

האומנים קוראים בראש האילן

ברכות לה: תנו רבנן: ואספת דגנך, - מה תלמוד לומר - לפי שנאמר: לא ימוש ספר התורה הזה מפיד, יכול דברים ככתבן? תלמוד לומר: ואספת דגנך - הנהג בהן מנהג דרך ארץ, דברי רבי ישמעאל; רבי שמעון בן יוחי אומר: אפשר אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישה, וזורע בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה? ¹

מנחות צט ב: אפילו לא שָׁנָה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית, קיים מצות "לא ימוש ספר התורה הזה מפיד" (יהושע א ח). ² אמר רבי יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי: אפילו לא קרא אדם אלא קרית שמע שחרית וערבית - קיים "לא ימוש ספר התורה מפיד". ³

ברכות טז א: האומנים קורין בראש האילן ובראש הנדבך ... ורמינהי: הקורא את שמע צריך שיכוין את לבו, שנאמר: שמע ישראל, ולהלן הוא אומר: הסכת ושמע ישראל, מה להלן בהסכת אף כאן בהסכת! ... לא קשיא: **הא בפרק ראשון, הא בפרק שני.** ⁴

נתאר לנו יהודי ירא שמים שעובד כשכיר, בקציר, בקטיף או בבציר והגיע זמן קריאת שמע! לצורך קריאת הפרשה הראשונה "ואהבת את ה' אלהיך וכו'" הוא פוסק ממלאכתו (אך לא יורד מהאילן או מהפיגום) ומיד חוזר לעבודתו. את הפרשה השניה: "ואספת דגנך, ותירושך ויצהרך" הוא קורא בעודו חוזר ועוסק במלאכה. לפתע מבחין אותו יהודי ברבי שמעון בר יוחאי שעומד בצד ומשקיף עליו. הוא נזכר בסוגיה בברכות לה ובדברי ר' שמעון שם: "תורה מה תהא עליה", ומרכין את ראשו במבוכה. "תנוח דעתך יהודי יקר", קורא לעברו רבי שמעון. כבר נכתב בשמי בבית מדרשו של ר' יוחנן גדול אמוראי ארץ ישראל שכל הקורא קריאת שמע שחרית וערבית קיים "לא ימוש ספר התורה הזה מפיד והגית בו יומם ולילה" ואתה, יהודי יקר קראת וקימת "ואספת דגנך" בפיד ובמעשה ידיך! ירבו כמותך בישראל.

ועל דרך החידוד אפשר לומר שמי שעובד באמונה ומשביח את הארץ ותוצרתה, ממילא מכוון לפסוקי הפרשה השנייה של קריאת שמע. פרשה ראשונה היא דרישה נטו לאהבת ה' וקיום מצוותיו ולפיכך היא דורשת כוונה. אך בשנייה, מתקשרים אהבת ה' וקיום מצוותיו לשכר הישיבה בארץ לבטח. ומעשיו של העובד מוכיחים עליו. כוונת הלב והמעשה – אחד הם.

מחלקי המים

¹ זו מחלוקת ר' ישמעאל ור' שמעון בר יוחאי על שילוב תורה ומלאכה, ראו הדף [ואספת דגנך](#).

² ומי הוא שזכה במאמר זה שהוא ציווי וברכה כאחד? יהושע ערב הכניסה לארץ. ראו הדף [כי לא תשכח מפי זרעו](#).

³ ר' יוחנן (אמורא) מגלה לנו את הסוד שמעיקר הדין, ניתן לקיים את "והגית בו יומם ולילה" בלימוד כלשהו (פרק אחד), פעם אחת בבוקר ופעם אחת בערב. יהודי שמצטרף לחבורת לומדי משניות המתכנסת לפני או אחרי תפילת שחרית וחבורת עין יעקב בין מנחה למערב, מקיים את הציווי: "לא ימוש ספר התורה הזה מפיד והגית בו יומם ולילה" כדת וכדין. עפ"י שיטה זו של ר' יוחנן, כל הקושיה של הגמרא במסכת ברכות המעמתת את הפסוק "לא ימוש ספר התורה הזה מפיד והגית בו יומם ולילה" עם "ואספת דגנך", פשוט נעלמת. ובשם מי אומר זאת ר' יוחנן? בשם ר' שמעון בר יוחאי!.

⁴ היינו שברשה הראשונה של קריאת שמע יש להפסיק ממלאכה על מנת שיכווין לבו ובשנייה – לא. ראו ללכה - ערוך השלחן אורח חיים סימן סג סעפים ח-ט: "... מהרמב"ם משמע דגם בפרשה שניה אסור, ולכן אם היה עוסק במלאכה ורוצה לקרות ק"ש יתבטל ממלאכתו עד שיקרא פרשה ראשונה ולדעת הרמב"ם אפשר גם בשניה ... ודוקא לעשות המלאכה אסור אבל לירד ממקום מלאכתו אינו מחויב ויכול לקרותה שם. ולפיכך האומנים שעושין בראש האילן או בראש הבנין או במקום אחר אינם צריכים לירד אלא קורין כשעומדין שם ... וְהִתְקַף שְׁנוּשָׁא מְשׁוּי עַל כְּתָפֵי יוֹכֵל לְקֹרֶת ק"ש כֵּן דָּאִין זֶה מְבַלְבֵּל".